

היויתי עם שעון סומך

עורכת: ציפי שחרור

מועצת מערכת: י"ר – יערה בן-דוד, פרופ' חגי הפלרין,
פרופ' שמואל מורה, ד"ר דורית זילברמן, אל' רווה,
מנחם מ' פאלק, ד"ר לימור שריר-שריבמן

כרך פ"ב, גלילון מס' 5-6
שבט-אדר תשס"ט • February 2009

1975
והנה הגיע היום. לאחר הלחתת המוחומר "עליל' כינור" לתיאטרון
בא-שבע הצער, הרגשת שעני רוצה לחפש את עצמי מחדש.
מחפשות משחו אחר; הרגשת שמייצתי את ז'אנר המוזיקה הקלה.
ואו התNELפתי על האנטולוגיה הזאת, וקיבلت הلم טוב. המראות מן
ה עבר השני של גבול ההר – שם בסוריה ובלבנון – שציריו בכירשון
רב, היו מוכרים לי וידידותיים כל כך, כאילו ציירו בגליל.

1976

"חטפתית" את הפנסטור שלי מבית ההורים בחיפה ונסעתי לדלית-
אל-כרמל. העמדתי אותו בבית משפחתי מרים, וקבעתי עובדות

ג. רוב עוננותי ניכשתי לי מהאב, סמוני ולא סמוני. שעון סומך
שמו. בעצם אני "חיה" איתו – עם אך שהוא כותב, אך שהוא
חוש, ומצלול עם תרגומיו לשירה ערבית מודנית. ההשראה
שנושבת ממנו אליו היא כשמייכת פוך שאני מתעטפת בה, בעלת
ניחוח. שם יש לי מחוזות טובים.

1973

אתם יודעים איך זה באהבה. הכל מתחילה בלי שיוודעים לאן זה גיע.
התרגלית מואוד מאז שנת 1968 להגיע לבניין גימנסיה שבאוניברסיטת
תל-אביב, ככל תאהו ללימודים העربית (כהמשך ללימודים המזרחיות
בתיכון הריאלי בחיפה).

ב-1973 כבר הרחكتי אל תוך לימודי המスター בבלשנות שמיית.
היתה רצה מן העיסוקים הקבועים במוזיקה אל כותלי בנין מדעי
הרוח באוניברסיטה תל-אביב, נכנסת מתנדמת, תמיד בדקה
התשעים, אל חדרי החיצאות, ולא ידעת שובע. לגמוע מדבריות
עתויות הוד של אבן חלון בשיעורי Kisztér, כמו גם מסודות הלב-
העברית-המתחדש של נגיב מחפוז או אודוני בשיעורי של סומך.
זו הייתה חוות שנשאה תמיד צמודה, גם כהמשכתי באוטובוס
25 מן האוניברסיטה אל שארית יומי. וזה היה סם משכר לאשכנזיה
שכמוני, בת להורים יוצאי פולין.

שנון שם עלי עין. לא ידעת למה. נראה ידע שאני מוזיקאית.
בסיום אחד השיעורים נתן לי במתנה את האנטולוגיה "נהר פרפר"
(משירת סוריה ולבנון הצער) – עם תרגומיו לעברית של מיטב
שירת המשורדים הסוריאליים מן האסcolaה הזאת. האנטולוגיה
הופיעה בדיק א' בהוצאת ספריית הפוועלים, יפהפייה בעטיפה
החיצונית, ולקחת לי את החפץ היפה הביבית. אודה ואבוש, לא תיכף
התחלתי לעלול בה. רצתי הלהה אל ההלחות לבט ולתיאטרון, אל
הפנסטור שלי – שצילי המוזיקה הקללה בקעו או מתכו בשפע.

* כתובות המאמר היא מלחינה בעלת מוניטין בינלאומי, עטורת פרסים. עוד
בעצירותה צברה מספר תארים הן בתחום המוזיקה והן במורחנות ובבלשנות.
לימודיה אלה השפיעו על יצירתייה המוזיקלית הטובלות עמוק בשורשיות
היישראלי ובמרקם השמי.
בעונה זו תבצעה הקנטטה פרי עטה "כשני ענפים" (לטקסט של משוררת
בדואית קדומה), אשר סמנה כאת מיצירות המופת של סוף המאה ה-20.

ואלה מילוטיו המתרגםות מערבית של שושן לארבעת שירי המחוור:

1. **אחוזה**
מילים: פואד רפקה (סוריה ולבנון)
עברית: שושן סומך

באהזָה נוֹגַת-הַפּוֹכְבִים
לְאֶל בְּנֵיִתִי מַעֲזָה
מוֹאָרָתָה.
לִילּוֹת בְּלִיטִי בְּחֻולָה
עִם כְּפָנָם שְׁלַעֲנוֹתָה הַיְקָוֹת
בְּמִסְטוֹנֵי שְׁלַמְךָרֶבֶר
עַטְוֹף עֲנָתָה בְּתוֹלָה
קִיה הָא בְּאָעָדִי
רְגָלַיו יַקְעוּ אֶתְּנִי
יַדְעַו שְׁשָׁפֶתֶת הַאֲבָנִים הַגְּנִי.
וַיְהִי הַבָּקָר...

2. **עפְעָפִים**
מילים: שאוקי אבי-שקרא (לבנון)
עברית: שושן סומך

אָמָרוּ לְאֶפֶא הַכְּחֹוֶשָׁה
שְׁשִׁידָה עִם טַס שְׁלָאשׁ
גּוֹרָה לִי מְלָחָה
עַל שְׂתִּי עִינִי, וְטַס.
זְרַקְנִי בְּכָדָר
אַל בֵּין וְגַלְיל הַשְּׁבָט
וּבֵין שְׂדֵי-עַנְקָן.
בְּעַטְוֹנִי לְגַבְנִים
לְעַבְרִי הַמְּדָכָר,
גַּטְלוּ מְאַצְבָּעִי
טְבֻעָת-שִׁי
וְזַהֲבָ שְׁנִי-עַפְעִי.

3. **ארון המתים שמכסהו רוחק**
מילים: מוחמד אל-מאגוט (سورיה)
עברית: שושן סומך

עַזְמָד אָנִי עַל סְפַתְרֹוף
כְּפָעָות הַעַזְמָד עַל אַדְן הַמְּלֹזָן
לֹא יַרְחֵם בְּשָׁמִים
לֹא אַחֲזֵבְתִּי בְּמַטָּה
יַלְדוֹתִי רְחוֹקָה
זְקָנָתִי רְחוֹקָה
אֲרָצִי רְחוֹקָה.
מְתַרְזָצָץ אָנִי בְּכָה וְכָה

בשתח: כאן אשב ואכתוב את היצירה הקונצרטית הראשונה שלי – הפעמה הסימפונית "נערה ושםה לימוןד". דוקא כאן בתוך הփר אוותה ממש באחת המשפחות, יפהפייה אקווטית עם שער שחור ועיני שקד, ואו הודהית לחולtein עם הקרוע בנפשה, כבמלותיו של שושן סומך (בתרגום לשירו של שאוקי אבי-שקרא מן העברית):

הנערה לימוןד

הנעורה לימוןד אָצָה מְחֻזָּה לְפַרְדִּסִים. אֶת חָפָס הִיא שְׂזָנָתָה. הִיא אֶחָל פְּפָרִי. לְעַבְרָה נְסֻעִים חָזְבָּבִי הַחֲלֹקה, בּוּלִי-דָּאָר, מִין.

פְּפָרִים וְגַבְעֹות מְדִיפִים אֶת רִיחֹות גַּופָה. עַזְמָת הִיא כְּפַעַתָה.

צְוֹחַקְתָה
הִיא... אַנְיָ מַוְתָּר עַל זַר יְסָמִינִים. בּוֹכָה הִיא – פְּעַשְׂתָה הַפְּלָדָה

כוּרְעָת

בְּנָן, הַעֲלָם חָדָל מְמַלְאָכָתוֹ...
נְרַקְמָת הִיא עַל כְּרִית מַשִּׁי. אַפָּה נְשָׁקָף לְזָכְרִים וְתָנָה הִיא לְבָן
קְקַמָּת.

לְעַת תִּתְרַגֵּשׁ מְלַחְמָה לְזָבֶשׁ הִיא סְפִינָת-אָוִרְ...

(מקור בערבית: שאוקי אבי-שקרא, לבנון; תרגום לעברית:
שושן סומך)

אליה היו חדשים של חיות בתוך בועה של חלום. כשהחלנתי את הפעמה הסימפונית "נערה ושםה לימוןד" בהשראת השיר הזה, העוצתי וסיפורתי לשושן מורי את מה שקרה. הייתה כל כך מאושרת מעצם החיים הזאת, שבכלל לא ידעתי אם ארצה להביא את סודיה החוצה...

1977

אבל מאי, האנטולוגיה הזאת כבר לא הרפתה ממי. חזותי אליה שוב ושוב, ונקשרתי אל השירה הזאת בעבותות אהבה, וכודם כול דרך תרגומיו של שושן סומך. הוא חשף אותה לקורא העברי בדרך שתגעם לחנו, לשון המעטה. פני לי שון או ציורי- מבע כמו "חובבי בולים", "חובבי מין", "תשישת הפלדה", "אטדרך על הדלת", "zychב בגנית נוי", "עוף קורא כי יהלוף ואכלתוה", "נעימת בשחקים", נותנים לקורא העברי ניצוץ מספק שיוכל להזיק בו את הגז. שהרי לא תוכל להנות משום דבר חדש, אם אין לך בתוכו נקודות אחיזה אל תיבת התהודה המצתברת שלך.

ואז גמלה בי החלטה: לא רק סודות כמוסים וכל כך גדולים של תזמורת סימפונית מלאה – אולי משחו קטן או אינטימי יותר, שכיל בתוכו את הטקסטים הללו גופם, מושרים ממש, וחיבורתי את מחוזו השירים "נערה-פרפר-נערה". לא הסתפקתי בלימוד תיאורטי של המוזיקה העברית, הילכתי לשמעו את הסולמות הערביים מתנגנים בבקעה-אל-גרבייה. נכנסתי לאוהלי הבודדים נגב, וקשרתי בין העולם הצלילי האותנטי הזה לבין השירה הסוריאלית-ישראלית העברית.

להיתפס אצלם כ"נוחתת". והוסיף עליו חנוך רון: "ללא מאניפסטים פוליטיים, ציפוי פלויישר גננית לגירויים שבביבתה".

1984-1982

בינתיים גם בוצע המחוור בערבית, ושוב הובלתי עצמי בדרך לא סלולה לחלוון. ששון עמד לעזרי בכל רגע, שנזקמתי למקורותיהם של השירים בשפה העברית, ונתינה דברת עוזה לי לחפש מוצא למאווי בתחום הביצוע המוזיקלי. זו הייתה חוויה למשש את הטקסטים הערביים ממש, לגעת בהם. ניסיתי לצבע את הפונטיקה שלהם בצליים, שלא יבישו את מהותם הכל-כך מיוחדת, גם הוסיף נילים מוזחיים לקומפוזיציה. את שאוקי אבי-שקרה אהבתי במיוחד לאחר שהתהןנות לשיריו ("הנערה לימונאד", "עפערפיים") וחיפשתי דרך להגעה אליו, בתחליה היישר אל מערכת "אל שער" בbijouteries בשם בודוי דרך דודתי בשטוקהולם, אחר כך דרך הגדר הטובה בגבול הצפון, ובסיומו של דבר דרך בית קפה בפאריס, כאשר ימי אסון וחורבן עטו על bijouteries ("פאריס של המורה התיכון"), כפי שנagara לננותה). ששון תמיד היה שותף לשיגעון זהה, מוכן להילחם בקרוב לצדי, כאילו מה שהוא הגיוני וברור מALLEY, גם אם האסטרטגיות שלו היו מופתקות.

כקשרורי בסופו של דבר את הקשר האישי עם האהוב ביותר עליי בין "משוררי הילו" המולחנים, שאוקי אבי-שקרה, הצלחתני לגמול במשהו לשwon, ולהעיבר אליו משירי משורר זה שטרם ראו אור, בטיוטה. קיבלתי את הטיוות דרך נזיר איטלקי מנזרת. אני זכרת ששון התרגש מאוד, ומספר לי כיצד החל מיד להתעמק בהם. קשר-הרוח היה חזק, עבר תמיד: הנזיר האיטלקי כתב דוקטורט על שיריו שאוקי, ששון עסוק בהם כאיש ספרות גזעי, ואילו אני נדלקתי כל פעם אל נימוי הנימאים של שיר זה או אחר. כשאני מלחינה מוזיקה ווקאלית, אני מתקרבת קרובת יתר אל כל הגה, יצירור ומילה.

1986

ששון שמע את יצירתי "קינה" למיללים של אלה לסקור-שילר, יצירה נשית לירית במיוחד, והוא אמר לו: "כתבת לאלה לסקור-שילר, כתבי דבר דומה לח'נסא! עשית כבר את הצעד התרבותי אל העברית, אל הנשי-צבעוני בתוך עצמן, עכשו תחברי בינם". המשך והציג: "לפי אל הדיוואן שלה". הוא הביא לי את הדיוואן של אלח'נסא. בעצם, לא הייתה מוכנה לאotta בעבודת ענק, ששון גור אוטי אל תוכה... התחלתי להתעמק בדיוואן המורתק הזה מן המאה הששית, וליקטתי לי מתוכו את מבחר הפסוקים שאצחה להלחין כמכלול אחד. וזה היה מסע ארוך אל תוך שירה נשית פילוסופית רבת עצמה ודמיון, כל כך קדומה (מוחמד הערץ את אלח'נסא). ננכשתי עוד ועוד אל תוך הפרדס הזה, עד שגמלה בי החלטה להלחין קנטטה ו合唱ת מדדים לזרמי קאמרון בניצוחו של אבנור איתי. אבנור התלהב.

1989

תוך כדי שלבי הלחנה סופיים של הקנטטה "כשוני ענפים", לAMILITA של אלח'נסא, חיפשתישוב את שwon, ומצאתי אותו בארץ-הברית, קרוויות של השומעים, שמעולם לא הכירו שירה ערבית שתוכל

כגuitar סומא שאבד אפיקו ביום סער.

מקרה אני בטעמך
על שיש קרשי עץ לחבקו, לגונן עליו
מקרה ולו בגוויות נבות-הרים אשר במדבר
על שיש ערבים הקשישים אותם
הצורךים למענים.

4. נערה – פרפר – נערה
מלחינים: אונסי אל-האג' (לבנון)
עברית: ששון סומך

חלמה נערה שהיא פרפר
ובקומה
ולא ידעה אם היא
נעירה שחלה מה שהיא פרפר
או
פרפר בחולם שהוא נעירה.
ערבו מאות שנים,
ללים,
ונלילה נשב רום כל
נעירה ונער רצים כפרפר
החולם שהוא נעירה עם נער
כחולים שהם פרפר...
ובחוץ נתקרו,
ללים,
פרפר.

קשרורי בין ארבעת השירים, וכן בניתי לי את השילד הרועני לייצירה: בשיר הראשון מתבטאת בדידותו של אדם אשר בנה לו מחלת עפר בתוך המדבר. בשיר השני בדידות זו הופכת לסבל נדודיים של אדם, שאיןנו מוצא לו מנוח ונזרק לכל עבר. בשיר השלישי המזוקה בשיאה: אדם איבד את אפיק חייו, הוא עומד על סף הטירוף, ומוחפש ולו רק מסמר להיאחו בו. השיר הרביעי הוא השקט של אחר הסערה, והוא המביא את שביב האופטימיות. התחששה שלי הייתה של הליכה בדרך מוזיקלית, מאוד בלתי סלולה, איזושהי תאווה של הבלתי נודע לא יכולת להימנע ממנה.

1979
לאחר ביקורו של סאדאת בישראל, בנובמבר 1977, הקרקע החלה להבשיל לקרה ביצועי הרכורה לשתי היצירות. ואכן, ב-1979, שנת הסכם השלום עם מצרים, פרצו שתיהן אל מותינו. ואו ניסה ששון סומך להסביר לקהל, שנקלע אל תוך חוויה מוזרה: "אני מכיר את ציפוי עוד מזו שהיתה סטודנטית. היא פשוט מתייחסת אל המשוררים האלה כמו בן אדם". זאת הייתה אמירה חזקה מאוד באזניות הבלתי קרוויות של השומעים, שמעולם לא הכירו שירה ערבית שתוכל

6. אַבְכָּה עַלְּיךָ כֵּל עוֹד תִּהְמָה יוֹנָה עַל עֲפָאים
וְכֵל עוֹד יָאִירוּ כּוֹנְבִּים לְנוֹסָעִים בְּדָמֵי הַלְּלִיה.

(מקור בערבית: אלח'נסא, חצי האי ערבית, המאה הששית, תרגום לעברית: שwon סומן)

1993

יצירתי, שהלכה שבוי אחר התמונות הוויטאליות של המשוררת הקדומה, הצינכה ביצוע וירטואוזי. השקת התקליטור מותוצרת חברת שׁוּאוֹן-קוֹך Schwann Koch הגרמנית, בו נכללה היצירה, התקיימה בחברותא עם כל המבצעים האמיצים של הקונטה בסוף שבוע "ב' בית דניאל" שבוכרון-יעקב בדצמבר 1993. קבוצת זמרי אמן כבר התרפהה אז, אך כולנו הסתוופנו כדי לשמעו בשbeta בוקר את הרצאתו המאלפת של שwon על המדבר המיווה של חצי האי ערבית מתוך שירותה הטרום-איסלאמית של ח'נסא.

1996

נסעתו מספר שנים באינטנסיביות למצרים, כשאני אוגרת שם עוד ועוד חברות, מזוקאים ואינטלקטואלים, מאו שמחוזו השירים "ערה-פרופר-ערה" הופיע בהקלטה. אהבתני לדסק אitem את בעבודתי. מצאתי לי בני שית. יומת השלים של סדרת הותיר קומץ לא מבוטל של ידידים אוהבי ישראל, אם כי סמי למדי, בעיר הגדולה קאהיר. התודעת אל חלקם. המרכז האקדמי בקהיר מיסדו של שמעון שמר הפק לי לבית בברית מצרים. היתי לוקחת כל בוקר אויר מתחת לדקלים שעל הנילוס שברוח ובכנותם לשם.

והנה יומ אחד, לתוכי, באחד מביקורי, צדו עיני אבן קיר עם TABLET של דניאל בגובה הארויות במוזיאון הקופטי בקהיר. קיבלתי הרשאה לצייר שם וידעו ארט על בסיס זה, שבמורים יצירה מוזיקלית המתארת את הספר, שתושר בקובפית. קשותי בין הספר של דניאל השור היהודי ובין הקהילה הקופטית המתורבתת, אשר מודחה אליו כבן מיעוט. התגללת עט למדבריות על גבול סודאן כדי לבקר את הנזירים המתבודדים (הקרמייטים). סמנני האמנות הקופטית מבינה ויוזאלית הדהימו. שwon סומך כיון או בראש המרכז האקדמי בקהיר. לאחר שראג' מופתא, המזוקולוג הקופטי שהוא או בן 100 (!), פתח לי כל שער ובריח בעולם הקופטי ברחבי מצרים, במנזרים ובמערות, שwon סומן, הצעיר ממן, הושיט לי כל עוזה, כשהגעתי עם הוצאות היישראלי לצלם את הוויידאו-ארט: נzag עם רכב, כמו גם ציוד הסרטה מקאהיר, ותמיד נס קפה שחור מהוביל מדי בוקר במרכז האקדמי, כשיציאנו לדרך. לא חסרו לנו תקירות: תושבי קאהיר הסתייגו מהתבורה הישראלית שבאה לצלם דוקא את שוק הגמלים הפרוע בפתח העיר (מקח וממכר אכורי מתקיים שם בסגנון שאינו יודע שום כייסוי), או את רובע בית הקברות שנמש מתגוררים (!) בו דלפוני הכרך. אבל "הנחה של שwon סומך" תמיד הצליל אותנו.

בairoו הקרן הבכורה של הוויידאו-ארט "דניאל בגובה הארויות" בבית גבריאל, שלל שפת הכינרת, בספטמבר 1996, בנוכחות אורחים מירדן ומצרים, קרא המנחה רם עברון את ברכתו השלואה של שwon

כשהוא שווה שם בשבתו. הגעתו אליו לפילדפיה, מتابיית שוב לבקש משחו, והתחלה לשוחח איתו על מחקרים בומר העברי... "זהו הפנוון המרתך ביותר בתרכות הישראלית", נgor עוד ועוד אל תוך השיחה בנושא הזמר, ואני כבר התחלה לחוש שacea ביל מבקשי... לבסוף העותי ובקשת: "אנא, אנא, תרגם למען המבצעים שעומדים להתחילה עוד מעט בחזרות את הטקס של אלח'נסא, אני בטוחה שתתרגום שלך הוא הוא שיקרב אותך לעניין הכל כך ורק מהם. אחר כך נשתמש בתרגום זה גם בתוכניתה, בשביל הקהל שיגיע לקונצרט טובעני...".

"ציפי עשי לי טובה... לכى למשהו אחר, זה לא בתחום שלי", אמר, "אני מתרגם שירה עברית מודרנית". התעקשתי. לא יכולתי לוותר על הפנינים שייצאו מתחת ידייו, וצדקה. גם הוא נטאף לאחר ימים ספורים לתשוכה האמיתית שלי, ושלח לי את תרגומו. והרי הוא:

כשני ענפים

1. **כַּשְׁנֵי עַנְפִּים הַיְיָנוּ**
מתוך גזע אחד צמחו
על כפרחת גם ימד
אולם אך גדרו והשיגiao
ופרים החל מבישל
והגה לפטע פהיפות הזמן:
על אמד מהם עליה היכרות
כי הזמן הארוך אינו מותיר דבר.

2. **סֻסֶּק דּוֹקָר אִיטָּן, עַת שָׁאָר הַסּוֹסִים**
נורטעים בפוגשים באדרמת טרשים קשוחה.

3. **אַתָּה מִרְוָה רַמְחִים צְמָאים**
אַתָּה מִשְׁפָּסֶג גַּבּוֹרִים חַמּוֹשִׁים
סּוֹעֵר אַתָּה קְדָרָה וּוֹתָה
וְתִסּוּסִים עַוְרִים בַּיִם של דם.

4. **מְרוֹגָעַ מֵצָא לוּ בְּצֵל צָאָלִים**
אָךְ לְפָטָע זָנָק הוּא
כלום הפתיעו מטר?

5. **עַם וּרִיחַת הַמִּקְהָה אָנֹכְר אֶת צְכִיר**
אָזְנָרָהוּ אָרֶף לְעַת שְׁקִיעָה
בָּאָשָׁר אֲפָנָה אֲרָאָה שְׁפּוֹלָה
מַר תְּבַכָּה, תְּקֹנוּן אֶת יּוֹם אֲסּוֹנה
טוֹרֶפֶת דְּעַת תְּבַכָּה אֶת אֲחֵה.
אַיִן חָן מִקּוֹנְנוֹת עַל אָחָכִי שְׁלִי,
וְאַנְיָ אֶת עַצְמֵי אַנְחָם, אַרְגָּע
אָךְ בַּי נְשַׁבְּעָתִי, בָּאָלָה, לֹא אַשְׁפְּחָה לְעַד
לְבִי נְחַמֵּץ מִגְּזָן לְכוֹרָו.

מי יתן שטרבה תעוזה כזאת במקומותינו, ושתהא מובנת
مالיה... .

2010, 2012

שמרנו במשך השנים על קשר הדוק; שwon לא החמץ אף הzdמנות להגעה לקונצרטים או לבשר לי על פרסום החדש פרי עטו. ואני, כשיורה לין, רצה אליו לאסוף את המתנה שמחכה לי. כך קרהazon עם תרגומו לאימאן מסאל (2010), המשוררת המצרית שנדרה לkneda, והן עם מחקריו על נגיב מהפzo (2012). אף פעם לא התאכתי - מהפז הוא, לא היה גבול לאושר.

וצר hyירה בעט bi הכל כוח. מיד הולחנו "מודנה" (בערבית ובערבית כשהן משורגות zo boz) למילוטה הנעוזה של אימאן מסאל ו"מכtab מגיב מהפzo" (היזירה מושרת באופן סימולטני בערבית, עברית, אנגלית, גרמנית, צרפתית); zo בזעה בבלגרה בברלין. במתבוי לשון חבו, נגיב מלא עצב על כך شبיצירתם, האמנים בני שני העמים דוקא מרבים לתאר את רגעי הריב, בעוד שלאווך ההיסטוריה רבות היו בינויהם שנות השיתוף.

ולסימן אחר אל שנים קצר מוקדמות יותר, אל אירוז ההשקה של התקליטור הדוקומנטרי-פדגוגי, מיקבי hyira הגירסאות ל"נעра פרפר-נעра", הנושא את הכותרת "נעра-פרפר-נעра - מסע" (תל אביב, 6 במרץ 2005). שwon ספר שם לאנשים על "הוילקנו הבוער הזה", כשהוא מביע לעבריו. "אני מתכוון", הוא מסביר, "כשהיא מגיעה אליו מדי פעם, ואני יכול שקו עד צואר בענייני, ברור לי שביום הוא כבר יצאת מהם... ואו כשהיא נעלמת, אני שואל את עצמי: היא תחזור?".
בפרידתו מן האירוז החגיגי, אני זוכרת עצמי מפטירה לעברונו:
■ "שwon, אם אבוא אליך פעם נספה – תכעס עלי?".

סומך מביתו או בקאהיר: "ברכתי להשלמה של יצירה, שדלהה השראה מתרבותו העשירה ועתיקת היום של העם הקופטי היושב במצרים... אני מצטער שאיני יכול להיות אתכם".

2005

זה נשמע כמעט כמו אגדה. מחזורי השירים "נעра-פרפר-נעра", שהולן ב-1977 בהיסוס גדול, פרש לנוף בכל העולם, ובמיוחד מאז שהחל להיות מבוצע בערבית. הביצועים רבים בארץ בתחילת שנות השמונים בערבית (רובין וייל) הביאו אחר כך לביצועים בגאניה, בתחילת בישראל (מרינה ליט) ואחר כך בכנסיות בגאניה, ובאזורות כקרקן-הול בניו-יורק (1989) ופרסל-רום בלונדון (1992). גם באנדה בצרפתית ובמציקו בספרדית, גם בקולו של גבר, וגם בנגינתם של כלים טולניים בלבד. גודש הגירסאות הזה ליצירה אחת מציב עובדה חדשה בעולם הקונצרטים: בדוק אותו מילים, שכבר לא ינוס ליהן – שינויו לתוכה תבניות הלתנה ורשות – כנאה ימשכו ויקפזו בחופשיות בעוד עוד מימושים מזוקלים. האם זהה עוד השפעה חז-איורפית על דרכי הלחנה המסורתית במערב?
בחודש מרץ האחרון הופיע תקליטור דוקומנטרי-פדגוגי, המקבץ בתוכו חלק משפע הגירסאות ל"נעра-פרפר-נעра". בפתח הספרון המסתפח לתקליטור כתוב שwon סומך:
חלמה נעра שבאמצעות המזיקה תביא גאולה לעולם, או לפחות לאורנו ידוע הסבל והקטל. ציפי פליישר אף למדה שפה וספרות ערבית (והייתה ממיטיב תלמידי באוניברסיטת ת"א) בדרך להגשמה חלומה. הציגו שצירה, טקסט ערבי אוניברסלי עם מזיקה אישית, ישראלי, צוירה ורعنנה, מיד הרשים מזוקאים וסתם מזינים כחידוש מפתיע, אך בה בעת כתרחיש אמנומי מובן מליאו, שהייב היה להתגנן באחד הימים. והוא אכן התגנן.

* המאמר התפרסם בשנת 2009 והוא מצוטט במלואו עם תוספות קלות לגבי השנים שלאחר מכן.